

## РОЗДІЛ 2

# ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.45

Єрфорт І. Ю.  
Єрфорт Ю. О.

Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ

### ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ КРАЇН ЄС ТА УКРАЇНИ

З погляду нової промислової політики виконано аналіз стану промисловості України за такими основними європейськими показниками розвитку, як частка доданої вартості промисловості у загальній доданій вартості країни, валове нагромадження основного капіталу (% у ВВП), R&D-витрати (% у ВВП). Виявлено основні тенденції динаміки цих показників в Україні порівняно з країнами ЄС.

**Ключові слова:** промислова політика, частка валової доданої вартості обробної промисловості, валове нагромадження основного капіталу (% у ВВП), R&D-витрати (% у ВВП).

**Постановка проблеми.** Остання економічна криза підтвердила важливість реального сектору економіки та потужної промисловості, яка, на думку Європейської Комісії, «...will be of key importance for Europe's economic recovery and competitiveness» [1]. Взаємодія промисловості з рештою економічної системи поширюється далеко за межі переробної промисловості, охоплюючи вхідні корисні копалини та енергію і вихідні промислові та споживчі послуги. Економічна важливість промислової діяльності більша, ніж передбачає частка промисловості у ВВП: в Україні на частку переробної промисловості припадає 59% експорту, добувної – 8,1%; у переробній промисловості зайнято 25% працюючого населення України, у добувній – 5%.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Західні вчені-економісти та уряди країн визнають провідну роль промисловості у зростанні економіки, про що свідчать опубліковані результати досліджень [2; 3] та програмні документи [1; 4–6]. Проблемні питання нової індустріалізації як стратегічного напрямку державної промислової політики розглядаються також у роботах провідних економістів України [7–11]. В.М. Геєць зазначає: «Сучасний світ характеризується потребою актуалізувати в багатьох країнах процеси реіндустріалізації, зміст яких полягає у подоланні вкрай низьких темпів економічного зростання за рахунок піднесення, перш за все, галузей обробної промисловості» [7, с. 4]. У роботі [8] аналізуються сучасні бар'єри на шляху забезпечення успішної реалізації промислової політики інноваційного змісту в Україні та можливості їх подолання. Автори [10] з погляду нової промислової політики узагальнюють завдання європейської модернізації та формулюють пропозиції щодо «дорожньої карти» для України. Ю.В. Кіндзерський [11] розглядає суперечності формування та резерви вдосконалення структури виробництва і внутрішнього ринку, інвестиційні проблеми структурних перетворень.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Потребує більшої уваги проблема формування новітнього курсу промислового розвитку в Україні з урахуванням сучасних тенденцій промислового виробництва у світі, насамперед у сусідньому Європейському регіоні.

**Мета статті** полягає в аналізі стану промисловості України на тлі європейських тенденцій ключових індикаторів розвитку.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Для досягнення поставленої мети як ключові індикатори розвитку розглядаються: частка доданої вартості промисловості у загальній доданій вартості країни, валове нагромадження основного капіталу (% у ВВП), R&D-витрати (% у ВВП).

У частині структурного аналізу доданої вартості ключовим показником є частка доданої вартості промисловості у загальній доданій вартості країни. Цільове завдання за цим показником для країн ЄС – досягти 20% до 2020 р. [4]. За даними рис. 1 переробна промисловість ЄС усе ще відносно далеко від цієї мети. Сумарна частка країн ЄС поступово зростає після останньої економічної кризи: з 15,4% у 2010 р. до 16,3% у 2017 р.

Порівняльний аналіз структури доданої вартості в Україні та країнах ЄС (рис. 1, 2) показує, що частка переробної промисловості нижча в Україні на 1,6 в. п., а добувної промисловості та комунальних послуг – вища на 7,7 в. п.

Показовою є також динаміка в 2010–2017 рр. питомої ваги доданої вартості за видами діяльності в Україні: зменшилися частки переробної промисловості (на 0,3 в. п.), будівництва (на 1 в. п.), оптової та роздрібною торгівлі, транспорту, тимчасового розміщування й організації харчування (на 0,9 в. п.), фінансової та страхової діяльності (на 3,7 в. п.), натомість зросла частка сільського, лісового та рибного господарства (на 3,7 в. п.), добувної промисловості та комунальних послуг (на 0,4 в. п.), інформації та телекомунікацій (на 0,9 в. п.), операцій із нерухомим майном (на 0,8 в. п.), професійної, наукової та технічної діяльності; діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (на 0,5 в. п.). Слід відзначити, що у країнах ЄС частка добувної промисловості та комунальних послуг, навпаки, зменшилася на 0,5 в. п., частка сільського, лісового та рибного господарства не змінилася порівняно з 2010 р.

З іншого боку, у восьми країнах ЄС (Ірландія, Чехія, Німеччині, Угорщині, Словенії, Словаччині, Румунії та Польщі) галузі переробної промисловості вже створюють більше 20% загальної доданої вартості (рис. 3). У всіх інших країнах ЄС

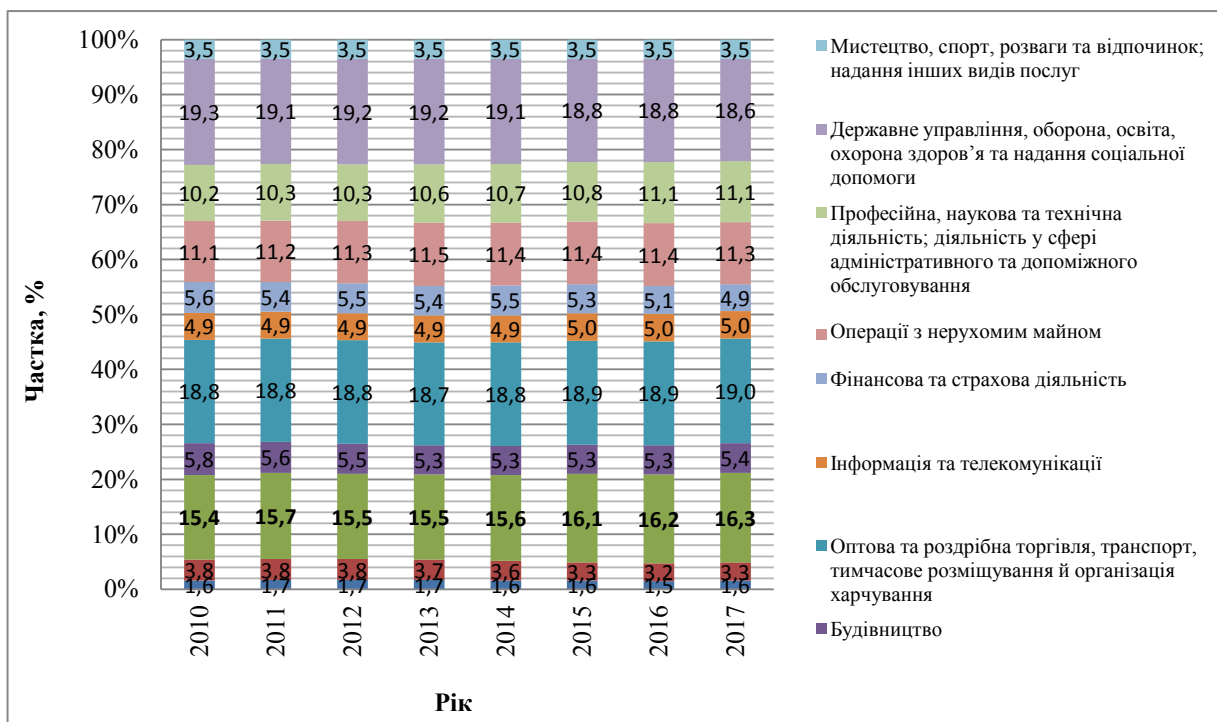


Рис. 1. Питова вага окремих видів діяльності у загальній доданій вартості ЄС у 2010–2017 рр.

Джерело: Eurostat (URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>)

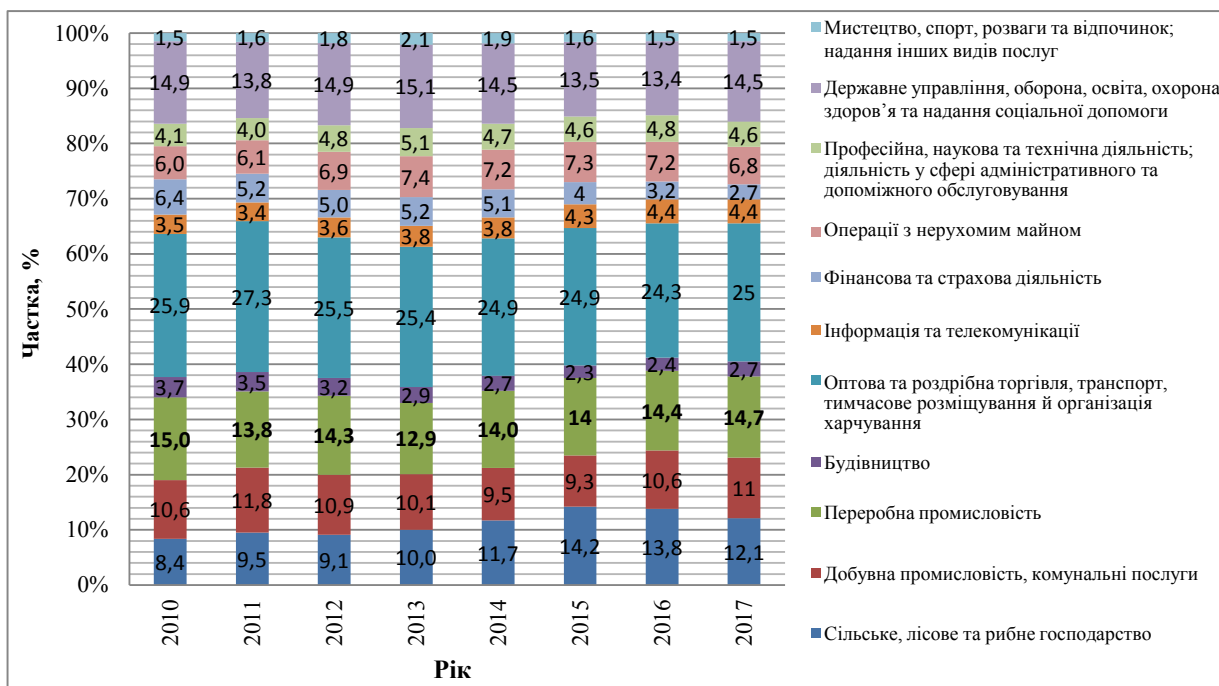


Рис. 2. Питова вага окремих видів діяльності у загальній доданій вартості в Україні у 2010–2017 рр.

Джерело: власні розрахунки, виконані за даними Державної служби статистики України (URL: <http://ukrstat.gov.ua>)

також можна очікувати збільшення цього показника у міру повернення економіки ЄС до своїх історичних темпів зростання в найближчі роки. Для порівняння: у Китаї частка промисловості у загальній доданій вартості становила 28% у 2016 р.

Інвестуючи в реальний капітал (будівлі, машини й обладнання), підприємства можуть збільшити свою виробничу потужність, акціонерний капітал та інноваційний потенціал. Інвестиції

в основний капітал також сприяють реорганізації, раціоналізації та швидкій адаптації до мінливих ринкових умов.

Європейська Комісія (далі – Комісія) вважає, що низький рівень інвестицій є основною перешкодою для відновлення зростання, зазначаючи, що «if Europe does not keep up with investment in the adoption and diffusion of these [new] technologies, its future competitiveness will be seriously compromised» [4, с. 5].

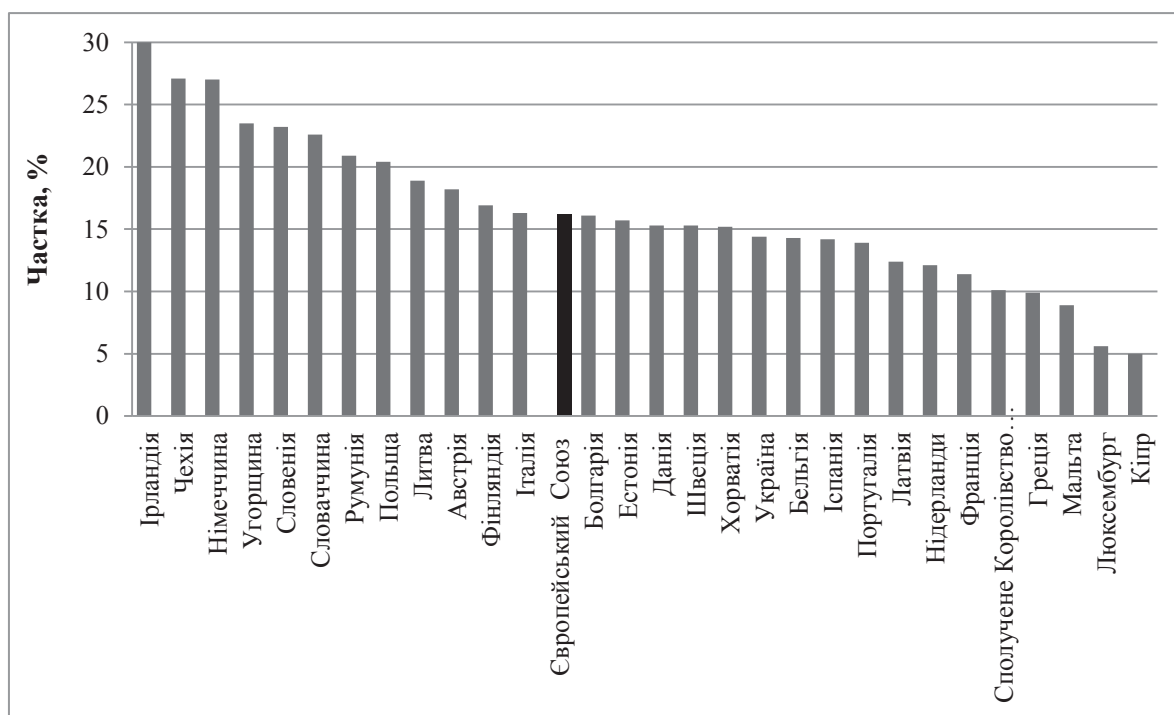


Рис. 3. Частка переробної промисловості у загальній доданій вартості у країнах ЄС та в Україні у 2016 р.  
Джерело: National Accounts Main Aggregates Database (URL: <http://unstats.un.org/unsd/snaama/selbasicFast.asp>)

Відповідаючи на цей виклик, Комісія пропонує певні цілі для валового нагромадження основного капіталу й інвестицій в обладнання, які повинні бути досягнуті в короткостроковому періоді до 2020 р.: валове нагромадження основного капіталу повинно досягти середніх рівнів понад 23% ВВП до 2020 р., тоді як інвестиції в обладнання повинні повернутися на докризові рівні і стабільно зростати до рівня понад 9% ВВП до 2020 р. [4, с. 28]. Однак, як видно на рис. 4, рівень інвестицій ЄС відстає від намічених цілей, незважаючи на поступове післякризове відновлення: валове

нагромадження основного капіталу збільшилося з 19,3% ВВП у 2013 р. до 20,1% у 2017 р., інвестиції в машини та обладнання збільшилися з 5,7% до 6,2% ВВП за той же період.

В Україні (рис. 5) валове нагромадження основного капіталу (% у ВВП) скоротилося за 2010–2015 рр. на 3,5 в. п., у 2016–2017 рр. спостерігається зростання цього показника (до 16%), що на 4,1 в. п. нижче за середньоєвропейський рівень. Відносний рівень інвестицій у машини та обладнання в Україні в 2015–2017 рр. поступово зростає і становить 7,5% ВВП.

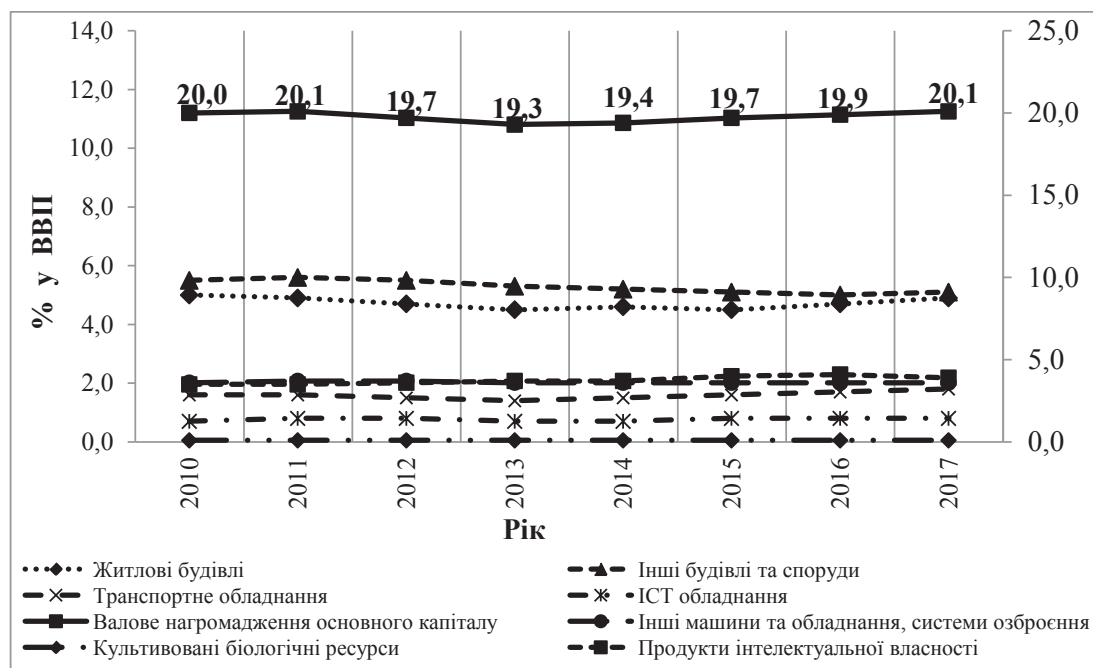


Рис. 4. Валове нагромадження основного капіталу (% у ВВП) в ЄС у 2010–2017 рр.

Джерело: Eurostat (URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>)

Порівняно зі світовими лідерами рівень інвестицій ЄС в основні засоби (20,1% ВВП) значно нижче рівня Китаю (41,9% ВВП) та Південної Кореї (31,1% ВВП) (рис. 6). Слід зазначити, що в період глобальної економічної кризи Китай на відміну від інших країн збільшував частку валового нагромадження основного капіталу у ВВП.

Зусилля, спрямовані на дослідження, розвиток та інновації (R&D&I), є важливою рушійною силою

нецінової конкуренції, оскільки вони можуть збільшити попит на продукцію внаслідок розроблення нових, поліпшених або диференційованих товарів і послуг. R&D&I-зусилля можуть також впливати на виробничі процеси, роблячи їх більш ефективними, наприклад шляхом упровадження нових технологій або нових організаційних рішень.

Упровадження нової або вдосконаленої технології встановлює межу ефективності для поєднання

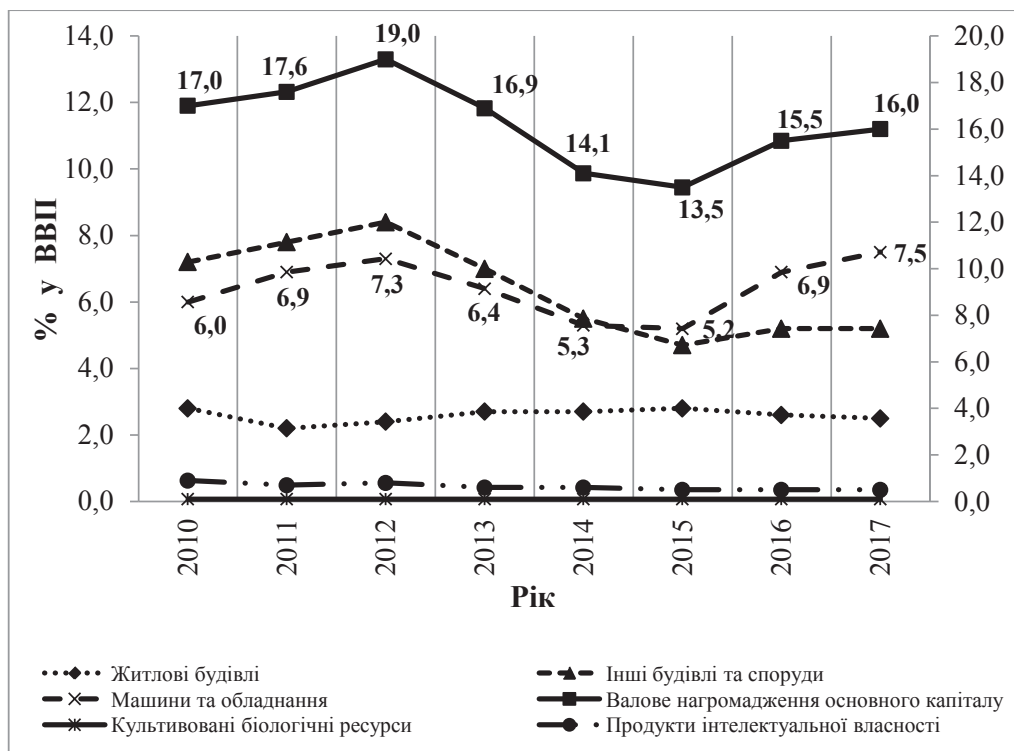


Рис. 5. Валове нагромадження основного капіталу (% у ВВП) в Україні у 2010–2017 рр.

Джерело: власні розрахунки, виконані за даними Державної служби статистики України (URL: <http://ukrstat.gov.ua>)

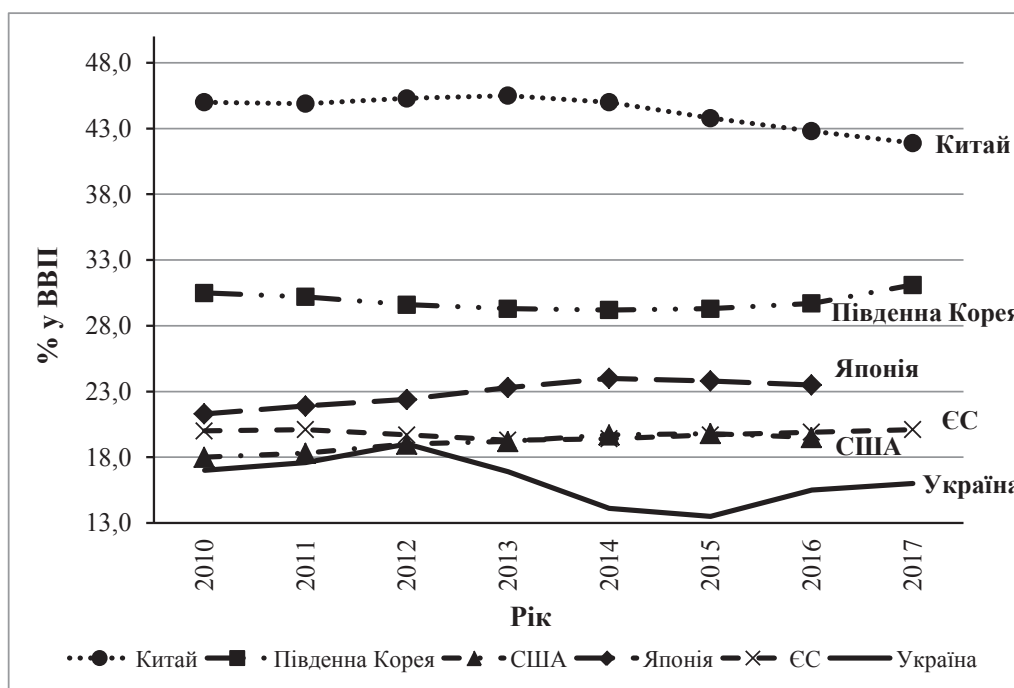


Рис. 6. Валове нагромадження основного капіталу (% у ВВП) у 2010–2017 рр.

Джерело: World Bank (URL: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators>), Eurostat (URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>)

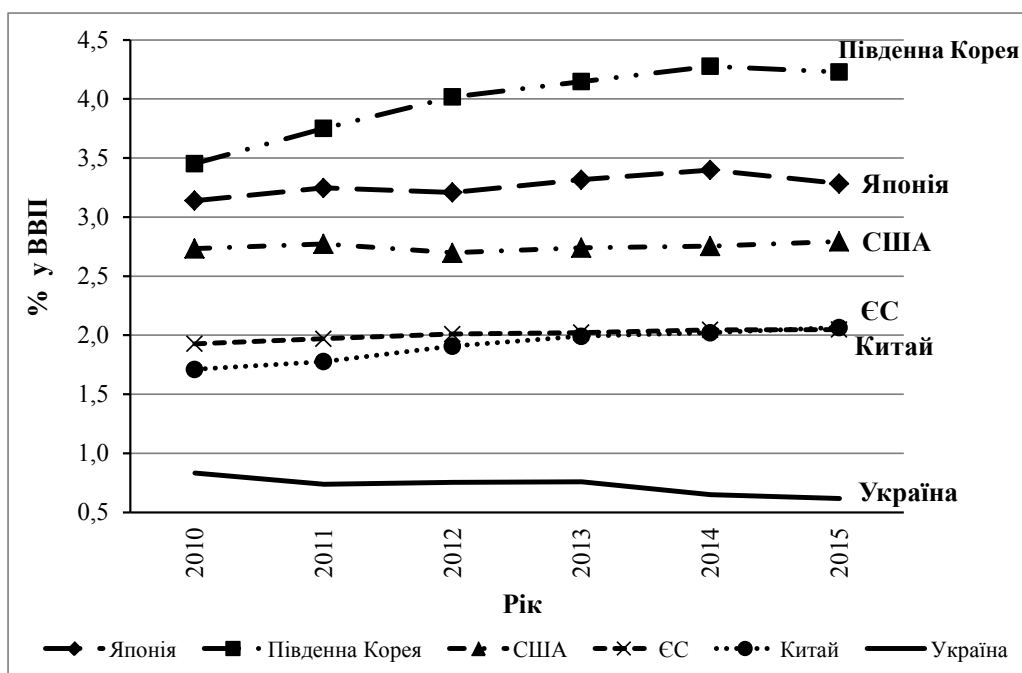


Рис. 7. R&amp;D-витрати (% у ВВП) у 2005–2013 рр.

Джерело: World Bank (URL: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators>)

чинників продуктивності і витрат, розширюючи, таким чином, можливості потенційного довгострокового зростання. Оскільки R&D-зусилля настільки важливі для зростання, визначення, оцінка показників R&D і постановка цільових завдань стало першочерговим для більшості економік. Одним із найбільш поширених показників є частка валових внутрішніх R&D-витрат у ВВП. Цільовим завданням за цим показником для країн Європи є 3% ВВП до 2020 р. [1, с. 5].

Як показано на рис. 7, R&D-витрати росли трохи швидше порівняно з ВВП у 2010–2015 рр. у всіх представлених країнах, окрім України. У результаті частка R&D-витрат у ВВП поступово збільшувалася: у країнах ЄС – із менш ніж 2%, перевищивши їх, але все ще залишається набагато нижче цільових 3%. Як видно на рис. 8, за період із 2010 по 2015 р. частка R&D-витрат у ВВП зросла в ЄС з 1,9% до 2%, а в США – з 2,7% до 2,8%. Лідером за темпами зростання цього показника є Південна Корея, де частка R&D-витрат у ВВП зросла на 0,7 в. п. за представлені шість років.

В Україні в 2010 р. R&D-витрати (% у ВВП) були нижчі на 1,1 в. п., ніж у країнах ЄС, та на 0,9 в. п. нижчі, ніж у Китаї. За 2010–2015 рр. цей показник в Україні зменшився з 0,8 в. п. до 0,6 в. п. Китай на відміну від України нарощував R&D-витрати (% у ВВП) і в 2013 р. досягнув рівня країн Європи, де темпи зростання показника були більш повільними. R&D-витрати (% у ВВП) у країнах Європи за шість років зросли на 0,1 в. п. і в 2011 р. становили 2% порівняно з 2,8% у США і 3,2% в Японії. Відставання країн Європи від світових лідерів за цим показником пов'язують

переважно з більш низькими рівнями приватних інвестицій. Це не лише абсолютна величина R&D-витрат – Європа ставить завдання сконцентруватися на впливі та структурі витрат на дослідження та поліпшити умови для приватного R&D-сектору.

**Висновки.** Проведений аналіз показує, що порівняно з промисловістю ЄС, яка поступово виходить з довшої та найглибшої в історії рецесії, промисловий сектор України з 2011 р. демонструє стрімке падіння. Економічне відновлення країн ЄС ґрунтується на конкурентних перевагах, пов'язаних із виробництвом продукції високої якості. Негативною є тенденція зменшення частки промисловості у доданій вартості в Україні протягом 2010–2017 рр. Для подолання цієї тенденції в короткостроковій перспективі необхідно стимулювати внутрішній попит, а також розширяти ринок збуту товарів переробної промисловості. У середньостроковій перспективі необхідна активізація інноваційної діяльності поряд зі створенням сприятливого інституційного та макроекономічного середовища. Аналіз тенденцій в інвестуванні на основі показника валового нагромадження основного капіталу свідчить про його недостатній рівень для забезпечення зростання та конкурентоспроможності протягом тривалого періоду. Динаміка R&D-витрат (% у ВВП) у 2010–2015 рр. була позитивною в усіх розглянутих країнах, окрім України, де цей показник зменшився на 0,2 в. п. Оскільки в сучасних умовах інновацій та технологічний розвиток залишаються головним джерелом конкурентоспроможності промисловості, то значне скорочення R&D-витрат є головною проблемою для промислового майбутнього нашої країни.

#### Список використаних джерел:

1. Communication from the Commission (COM(2010) 2020 final) – Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. European Commission, 2010. URL: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>.
2. De Backer K., Desnoyers-James I., Moussié L. 'Manufacturing or Services – That is (not) the Question': The Role of manufacturing and Services in OECD Economies. OECD Science, Technology and Industry Policy Papers. 2015. № 19. 53 p. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/5js64ks09dmn-en>.



3. Warwick K., Nolan A. Evaluation of Industrial Policy: Methodological Issues and Policy Lessons. OECD Science, Technology and Industry Policy Papers. 2014. № 16. 86 p. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/5jz181jh0j5k-en>.
4. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions (COM(2012) 582 final). A stronger European industry for growth and economic recovery. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52012DC0582>.
5. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions (COM(2014) 14 final). For a European Industrial Renaissance. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52014DC0014>.
6. EU Structural Change 2015 / European Commission, 2015. URL: [http://ec.europa.eu/growth/industry/competitiveness/reports/eu-industrial-structure-report/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/growth/industry/competitiveness/reports/eu-industrial-structure-report/index_en.htm).
7. Геєць В.М. Інституційна обумовленість інноваційних процесів у промисловому розвитку України. Економіка України. 2014. № 12. С. 4–19.
8. Геєць В.М. Бар'єри на шляху розвитку промисловості на інноваційній основі та можливості їх подолання. Економіка України. 2015. № 1. С. 4–25.
9. Промышленность и промышленная политика Украины 2013: актуальные тренды, риски, возможности: научно-аналитический доклад НАН Украины / А.И. Амоша, В.П. Вишневецкий, Л.А. Збарзская и др. Економіка промисловості. 2014. № 2. С. 80–131.
10. Ляшенко В.І., Котов Є.В. Україна ХХІ: неоіндустріальна держава або «крах проекту»? : монографія; НАН України, Ін-т економіки пром-ті; Полтав. ун-т економіки і торгівлі. Київ, 2015. 196 с.
11. Кіндзерський Ю.В. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації: монографія; НАН України; Ін-т економіки та прогнозування. Київ, 2013. 536 с.

**Ерфорт И. Ю.**

**Ерфорт Ю. А.**

Донбасская государственная машиностроительная академия, г. Краматорск

## ОСНОВНЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ ПРОМЫШЛЕННОГО РАЗВИТИЯ СТРАН ЕС И УКРАИНЫ

### Резюме

З точки зрення нової промислової політики виконан аналіз стану промисловості України по таким основним європейським показателям розвитку, як частка доданої вартості промисловості в загальній доданої вартості країни, валове накоплення основного капіталу (% в ВВП), R&D-расходи (% в ВВП). Виявлені основні тенденції динаміки даних показателів в Україні по порівнянню з країнами ЄС.

**Ключевые слова:** промислова політика, частка валової доданої вартості переробляючої промисловості, валове накоплення основного капіталу (% в ВВП), R&D-расходи (% в ВВП).

**Erfort I. Yu.**

**Erfort Yu. A.**

Donbas State Engineering Academy, Kramatorsk

## THE KEY INDICATORS OF INDUSTRIAL DEVELOPMENT OF THE EU COUNTRIES AND UKRAINE

### Summary

In the article, the authors carry out the analysis of the Ukrainian industry with regards to the new industrial policy in Ukraine via using the key European indicators characterizing the country's industrial development. These indicators include such as the value-added share of manufacturing as a percentage of the total value-added share of the economy, the share of gross fixed capital formation as a percentage of GDP, the expenditure on R&D as a percentage of GDP. This allows revealing the main trends of industrial development in Ukraine and comparing them to those in Europe.

**Key words:** industrial policy, value-added share of manufacturing, gross fixed capital formation as a percentage of GDP, R&D expenditure as a percentage of GDP.